

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Oude Heirweg (Ichtegem, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2018C97

Maart 2018

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Janiek De Gryse, Clara Thys, Wouter Van Goidsenhoven, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert
Wetenschappelijke begeleiding: Dieter Demey

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek	5
1.1 Beschrijvend gedeelte	5
1.1.1 Administratieve gegevens	5
1.2 Onderzoeksoopdracht	7
1.2.1 Onderzoekskader	7
1.2.2 Juridische context	7
1.2.3 Randvoorwaarden	8
1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein	8
1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	9
1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie	10
1.2.6.1 Methode	10
1.2.6.2 Fysisch geografische situatie	10
1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen	10
1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader	10
1.2.6.5 Verstoringshistoriek	11
1.3 Assessmentrapport	12
1.3.1 Ruimtelijke situering	13
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens	14
1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)	15
1.3.2.2 Geologie	16
1.3.2.2.1 Tertiair	16
1.3.2.2.2 Quartair	17
1.3.2.3 Bodem	18
1.3.2.3.1 Bodemtypes	18
1.3.2.3.2 Bodemerosie	19
1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop	20
1.3.2.5 Hydrografie	22
1.3.3 Gekende archeologische waarden	23
1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek	23
1.3.3.1.1 Historische achtergrond	23
1.3.3.1.2 Historische kaarten	23
1.3.3.1.3 Huidige gebruik en verstoringen	26
1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden	29
1.3.3.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader	34

1.4	Synthese	35
1.4.1.1	<i>Interpretatie van aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed</i>	<i>35</i>
Deel 2:	Bibliografie.....	36
Deel 3:	Bijlagen.....	37

FIGURENLIJST (2018C97)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrumnummers (Bron: Geopunt).....	6
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).....	6
Figuur 3: Verkavelingsplan (Bron: Opdrachtgever).....	9
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).....	13
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).....	15
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).....	16
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).....	17
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).....	18
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, 2017 (Bron: Geopunt).....	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).....	20
Figuur 11: Hoogteverloop van het projectgebied (van west naar oost) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).....	21
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).....	22
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).....	24
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).....	25
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	26
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).....	27
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).....	28
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).....	28
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).....	29
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 t.a.v. het cultuurhistorisch kader (Bron: Geoportaal).....	34

TABELLENLIJST (2018C97)

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	5
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	14
Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.....	26

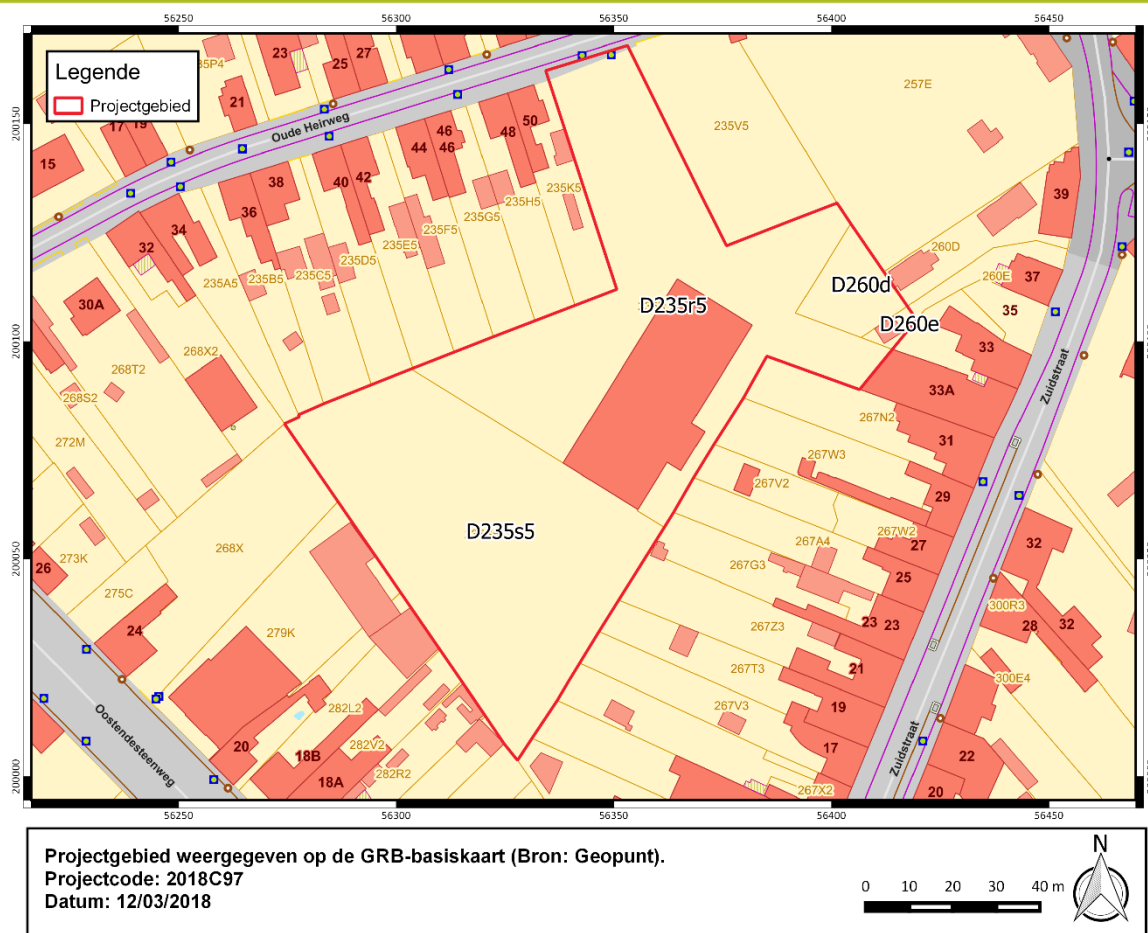
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

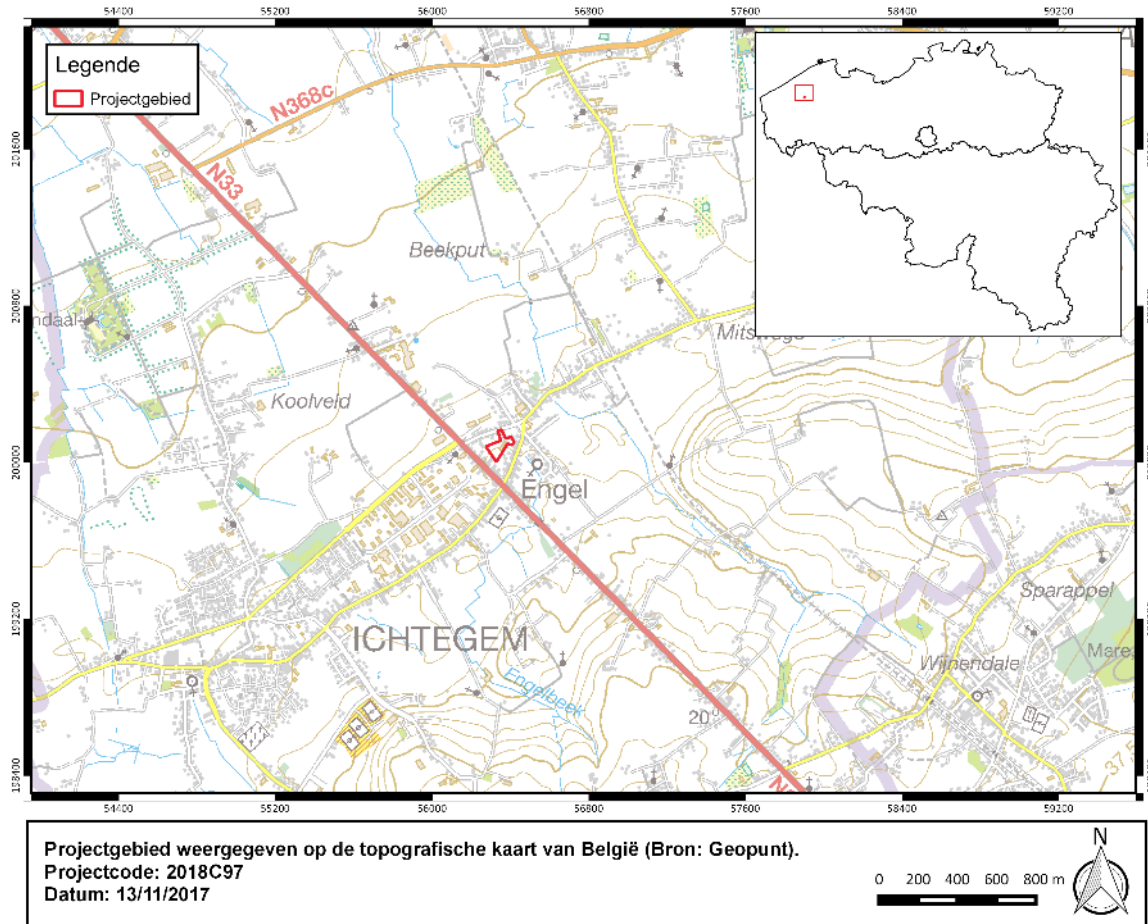
1.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Ichtegem
	Deelgemeente	/
	Postcode	8480
	Adres	Oude Heirweg 8480 Ichtegem
	Toponiem	Oude Heirweg
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 56182 Y _{min} = 199976 X _{max} = 56496 Y _{max} = 200195
b) Het kadaasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Ichtegem, Afdeling 1, Sectie D, nr's 235s5, 235r5, 260d, 260e Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Dieter Demey (projectleider archeologie) Wouter Van Goidsenhoven (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Joren De Tollenaere (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart met aanduiding van de kadastrnummers (Bron: Geopunt).

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Onderzoekskader

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van een verkaveling. Het projectgebied wordt in deze studie Oude Heirweg Ichtegem genoemd. Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van Oude Heirweg Ichtegem. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is op basis van de bestaande bronnen, het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van één of meerdere archeologische sites?
- Indien niet, kan de afwezigheid van indicaties op basis van de resultaten van het bureauonderzoek verklaard worden?
- Indien wel, kan op basis van bestaande bronnen bepaald worden wat de aard, datering en bewaring is?
- Wat is de verstoringshistoriek van het plangebied en welke invloed heeft dit op het archeologisch potentieel van het terrein?
- Welke impact hebben de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site?

1.2.2 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich op het gewestplan in een zone integraal bestemd als woonzone. Het projectgebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Tevens is het plangebied niet gelegen binnen een archeologische site. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 8628 m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.3 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

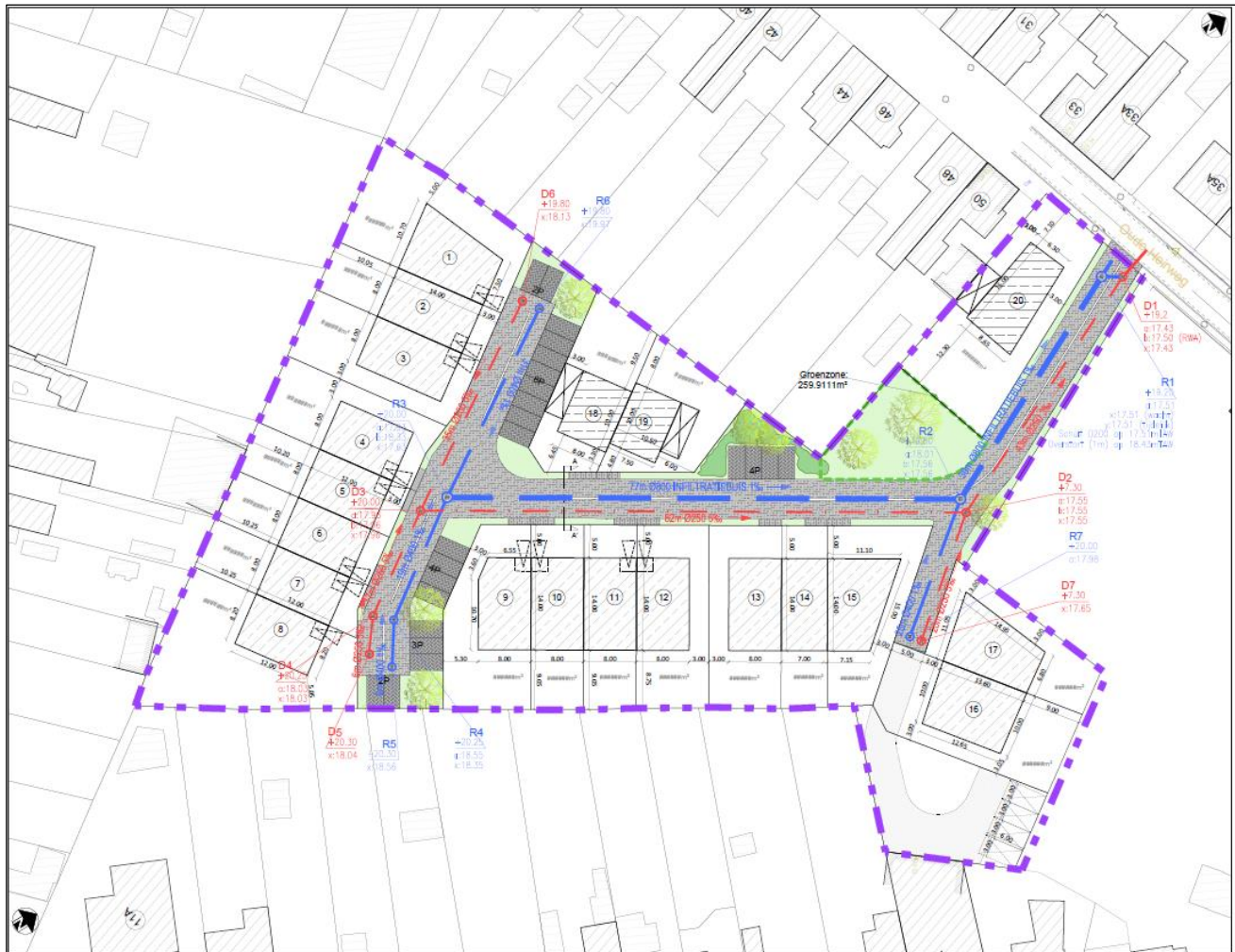
Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel onmogelijk voorafgaand aan het aanvragen van de stedenbouwkundige vergunning of verkavelingsvergunning. Het terrein is thans nog bebouwd. Deze bebouwing dient eerst nog verwijderd te worden. Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Oude Heirweg Ichtegem werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

De opdrachtgever plant een verkaveling met bijhorende wegnis, parkeergelegenheid en groenzone. De totale oppervlakte van het onderzoeksterrein bedraagt 8628 m². De huidige bebouwing binnen het terrein is niet onderkelderd. Binnen deze archeologienota wordt uitgegaan van een integrale versterking van het terrein.

Figuur 3: Verkavelingsplan (Bron: Opdrachtgever).

1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie

1.2.6.1 Methode

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

1.2.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed.

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart
- Geomorfologische kaart

1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties.

Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd:

- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Atlas der Buurtwegen uit ca. 1841
- Kadasterkaart van Philippe-Christian Popp (1842-1879)

Op basis van dit kaartmateriaal kan het landgebruik vanaf de tweede helft van de 18^e eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden. Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur, daarnaast is ook gebruik gemaakt van data over de lokale toponymie en geschiedenis.

De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid.

Om het cultuurhistorische kader van het projectgebied in kaart te brengen, werd het kaartmateriaal beschikbaar op Geoportaal geconsulteerd.

1.2.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

1.3 Assessmentrapport

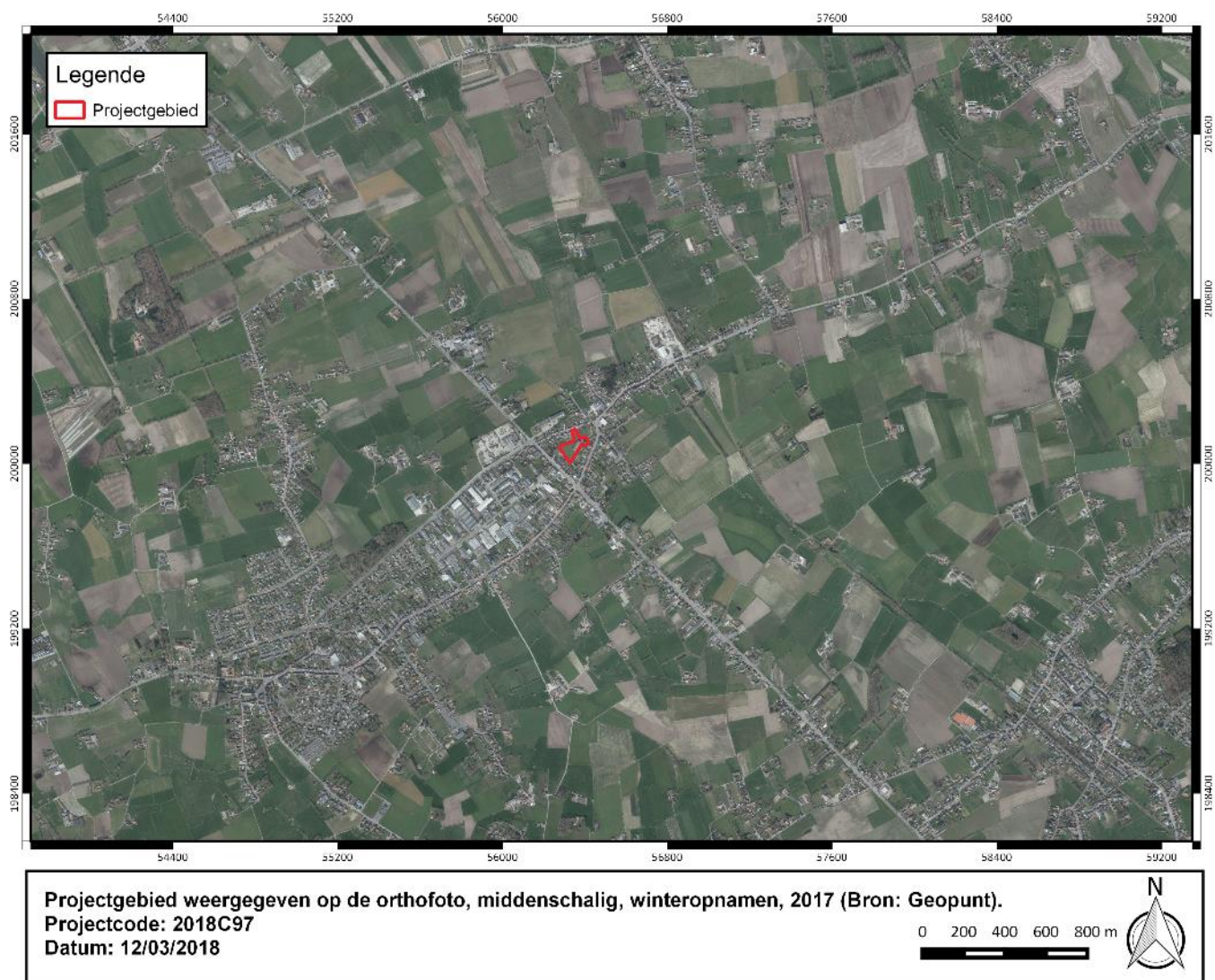
Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.3.1 Ruimtelijke situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Ichtegem, in de provincie West-Vlaanderen. Ichtegem ligt op 20 km van Oostende, 17 km van Diksmuide, 8,5 km van Torhout en 22 km van Brugge. Het is twee km naar Koekelare en zes km naar Eernegem. Ichtegem grenst ten westen aan Koekelare, ten noorden aan de deelgemeente Eernegem, ten oosten aan Aatrijke (Zedelgem), ten zuidoosten aan het gehucht Wijnendale (Torhout) en ten zuiden aan Kortemark.

Het onderzoeksterrein is omgeven door de Oude Heirweg ten noordoosten, bebouwing langsheen de Oostendsesteenweg ten zuidwesten en bebouwing langsheen de Zuidstraat ten oosten. De dorpskern van Ichtegem situeert zich ca. 2 kilometer ten zuidwesten.

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).

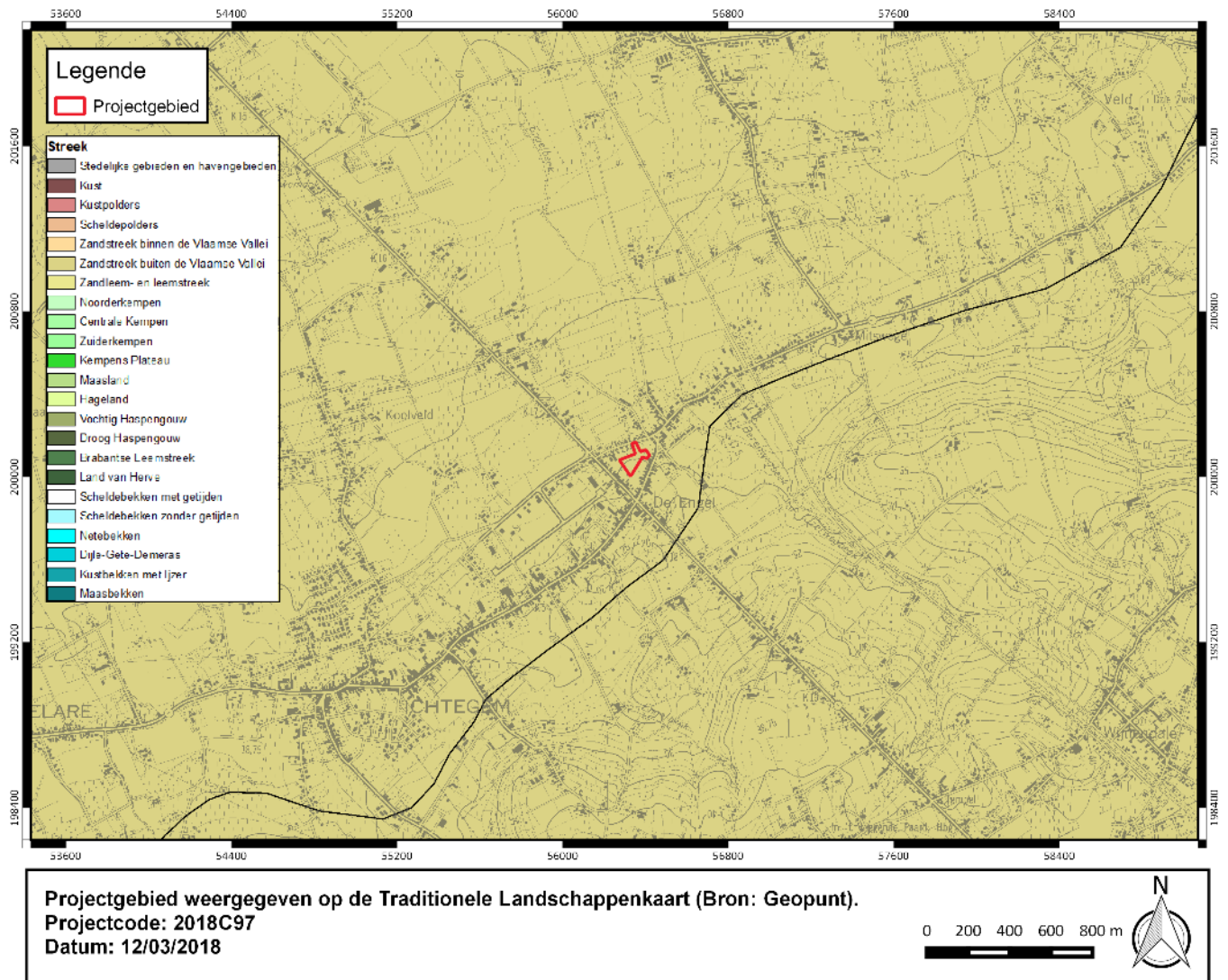
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Traditionele landschappenkaart	Zandstreek buiten de Vlaamse Vallei
Tertiair	Lid van Egem (Fm. Tielt)
Quartair	Type 1: eolische afzetting
Bodemtypes	ZcG, OB
Potentiële bodemerosie	Verwaarloosbaar
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Gemiddelde hoogte ca. 20 m TAW
Hydrografie	IJzerbekken (deelbekken: Gistel-Ambacht) Waterlopen: Engelbeek, IJzerwegbeek, Vossebeek

1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)

Het projectgebied is gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei.

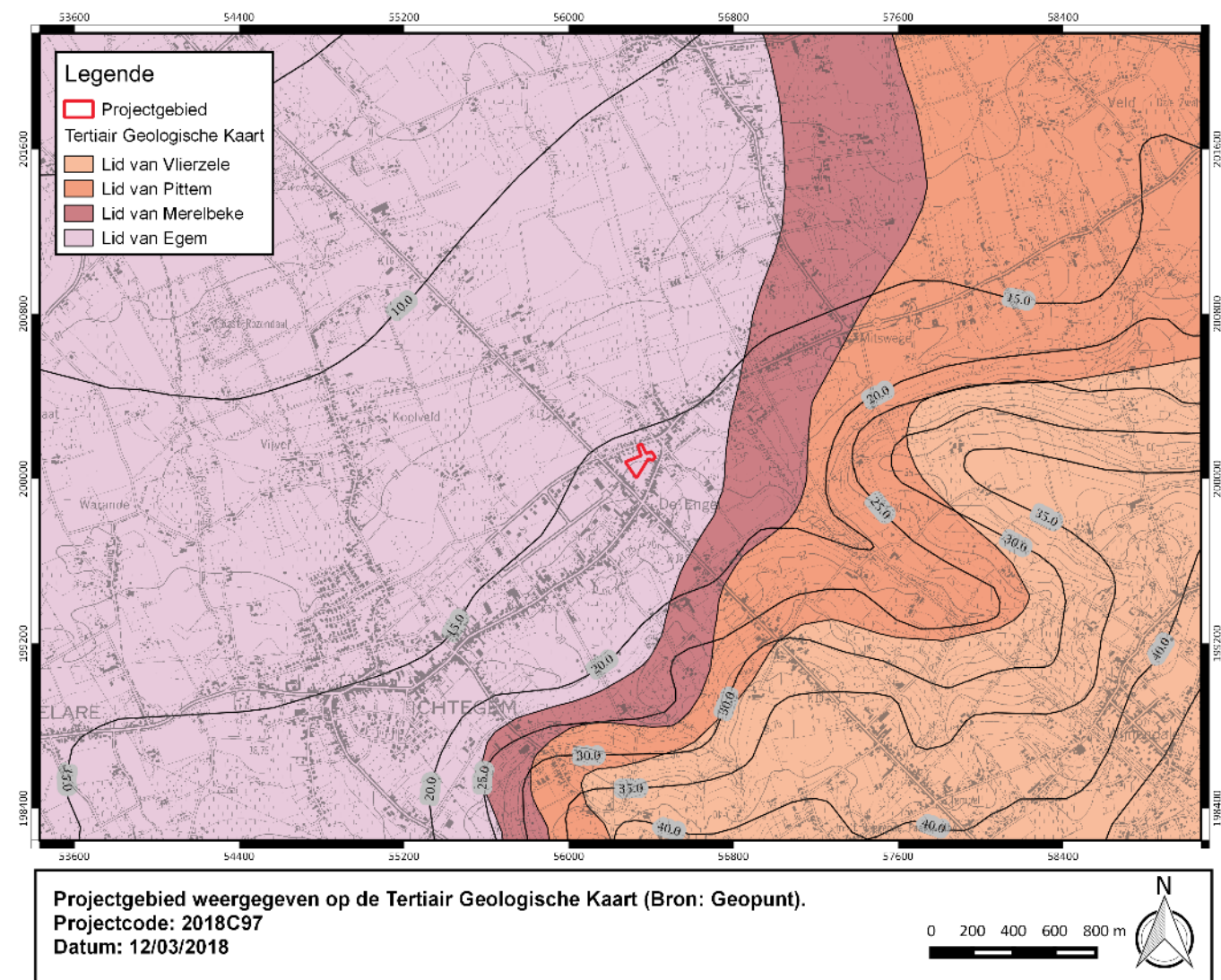
Figuur 5: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

1.3.2.2 Geologie

1.3.2.2.1 Tertiair

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Egem** (Formatie van Tielt). De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment.

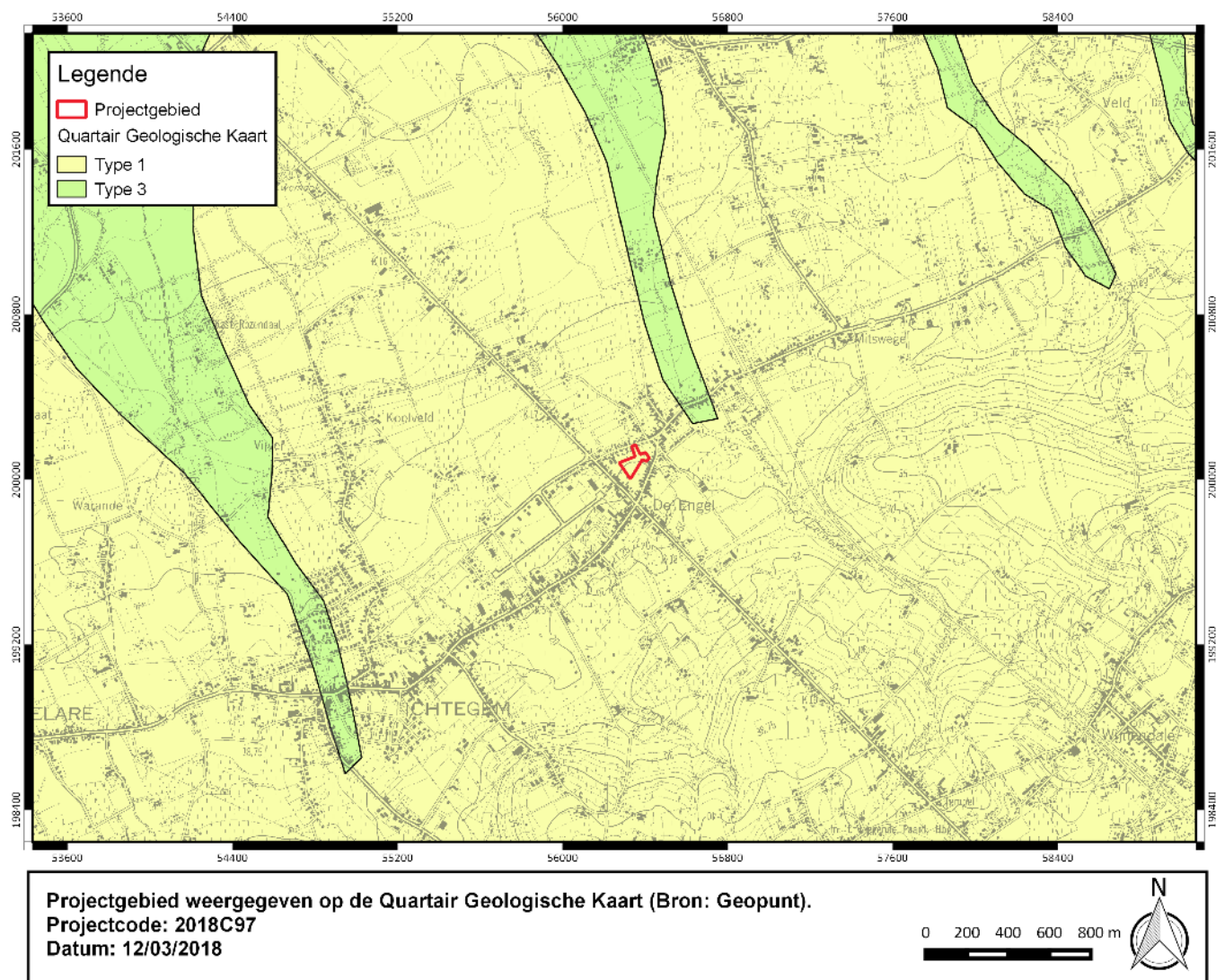
Het **Lid van Egem** bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden.

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.3.2.2.2 Quartair

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten.

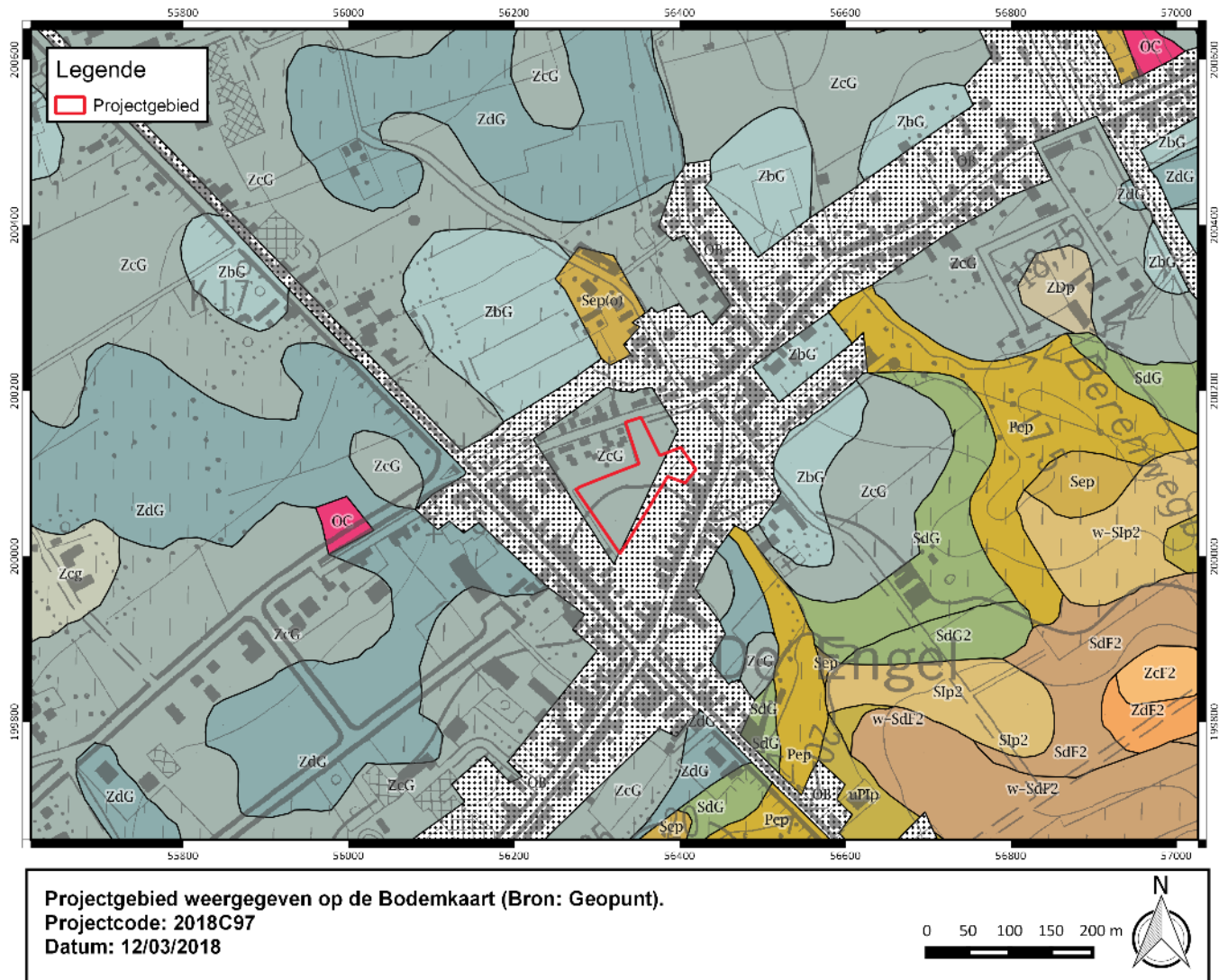
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.3.2.3 Bodem

1.3.2.3.1 Bodemtypes

Het bodemtype **ZcG** is een matig droge zandbodem complex. De bovengrond is donker bruingrijs, is goed humeus en 30-60 cm dik. De Podzol B is 20-30 cm dik en verbrokken in harde concretionen. De roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm.

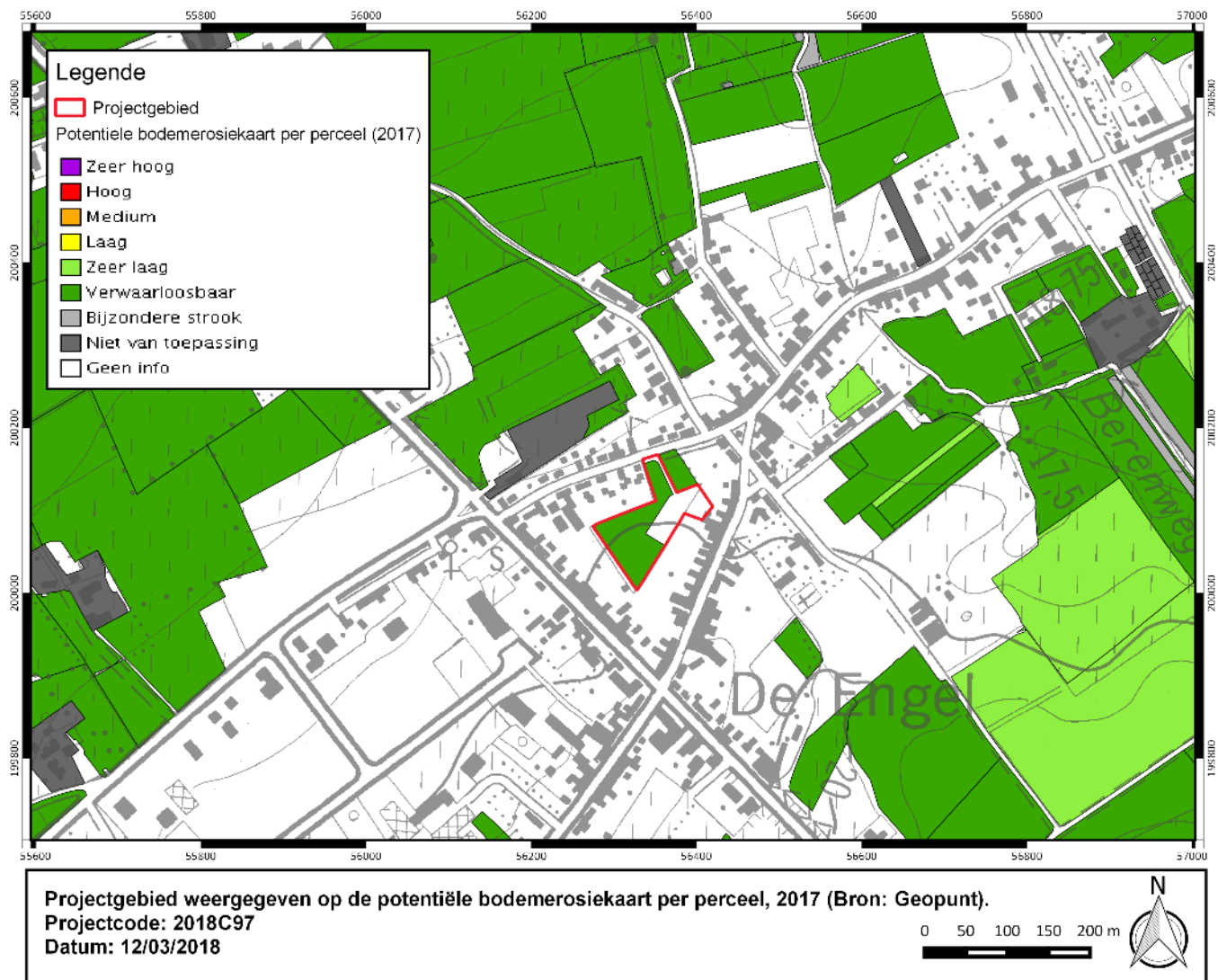
Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).

1.3.2.3.2 Bodemerosie

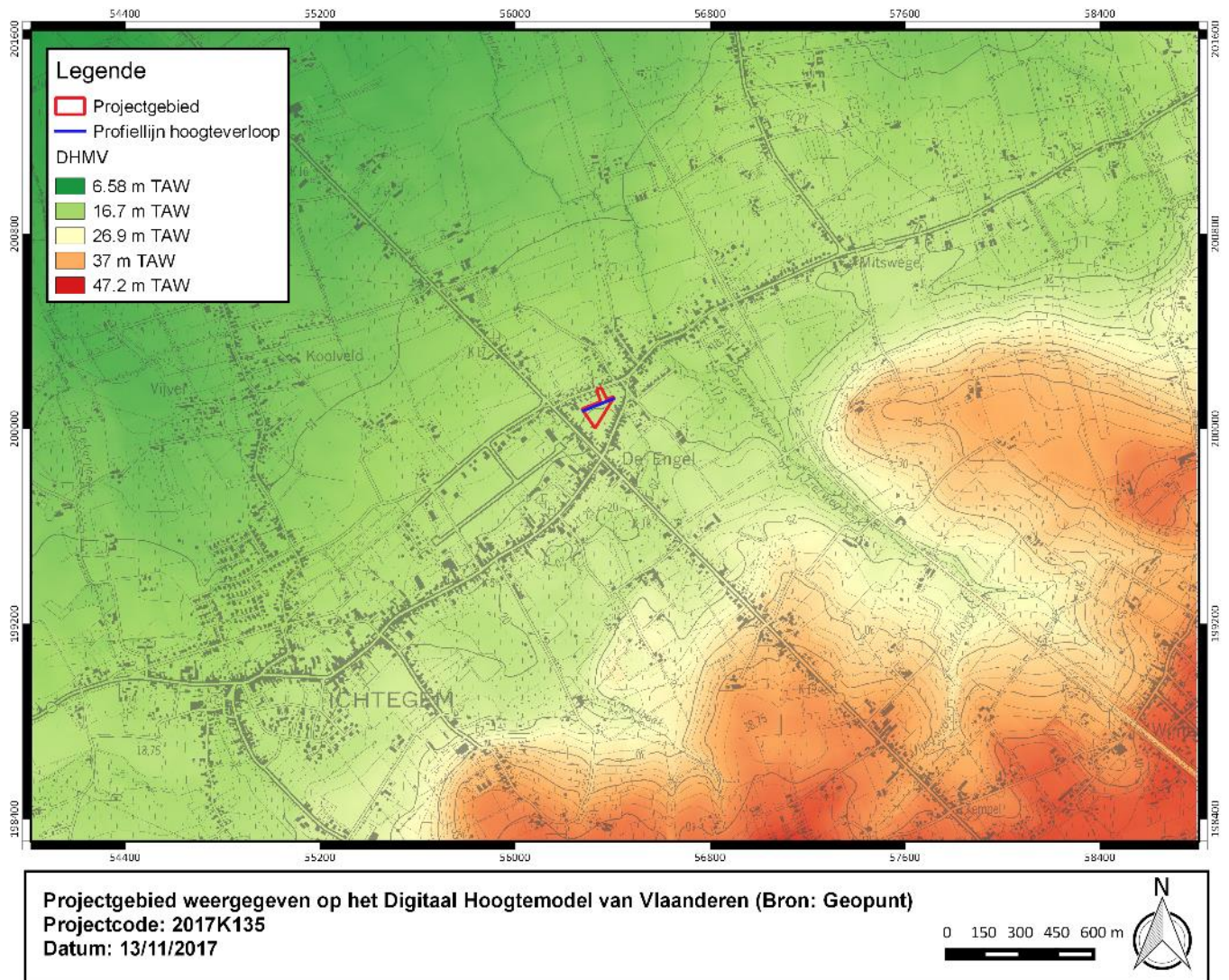
De potentiële bodemerosie van het projectgebied is verwaarloosbaar.

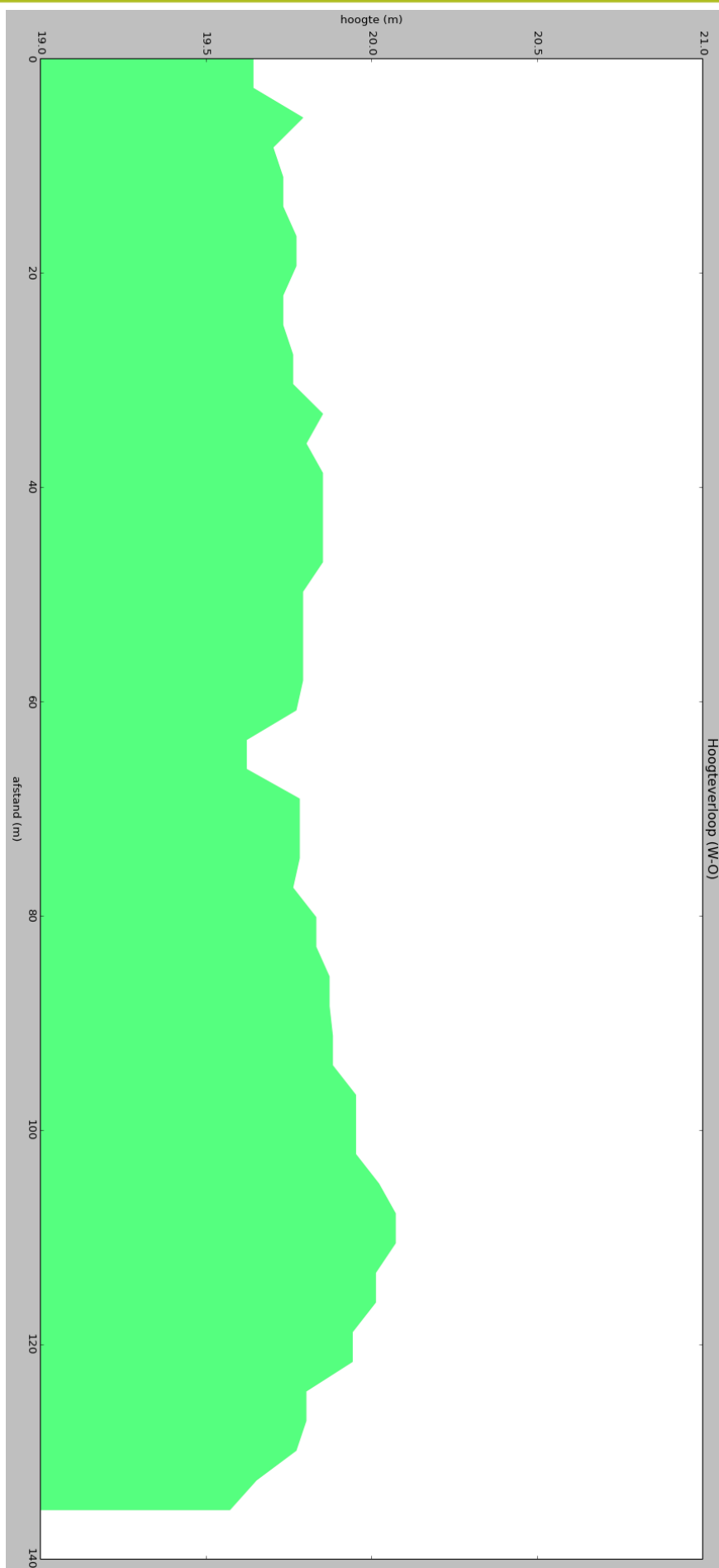
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop

Het projectgebied is gelegen op ca. 20 m TAW en is gelegen binnen een alluviale vlakte. In het zuidoosten is een duidelijke heuvel aanwezig door de aanwezigheid van een Tertiaire getuigenheuvel. Naar het noordwesten blijft het reliëf dalen.

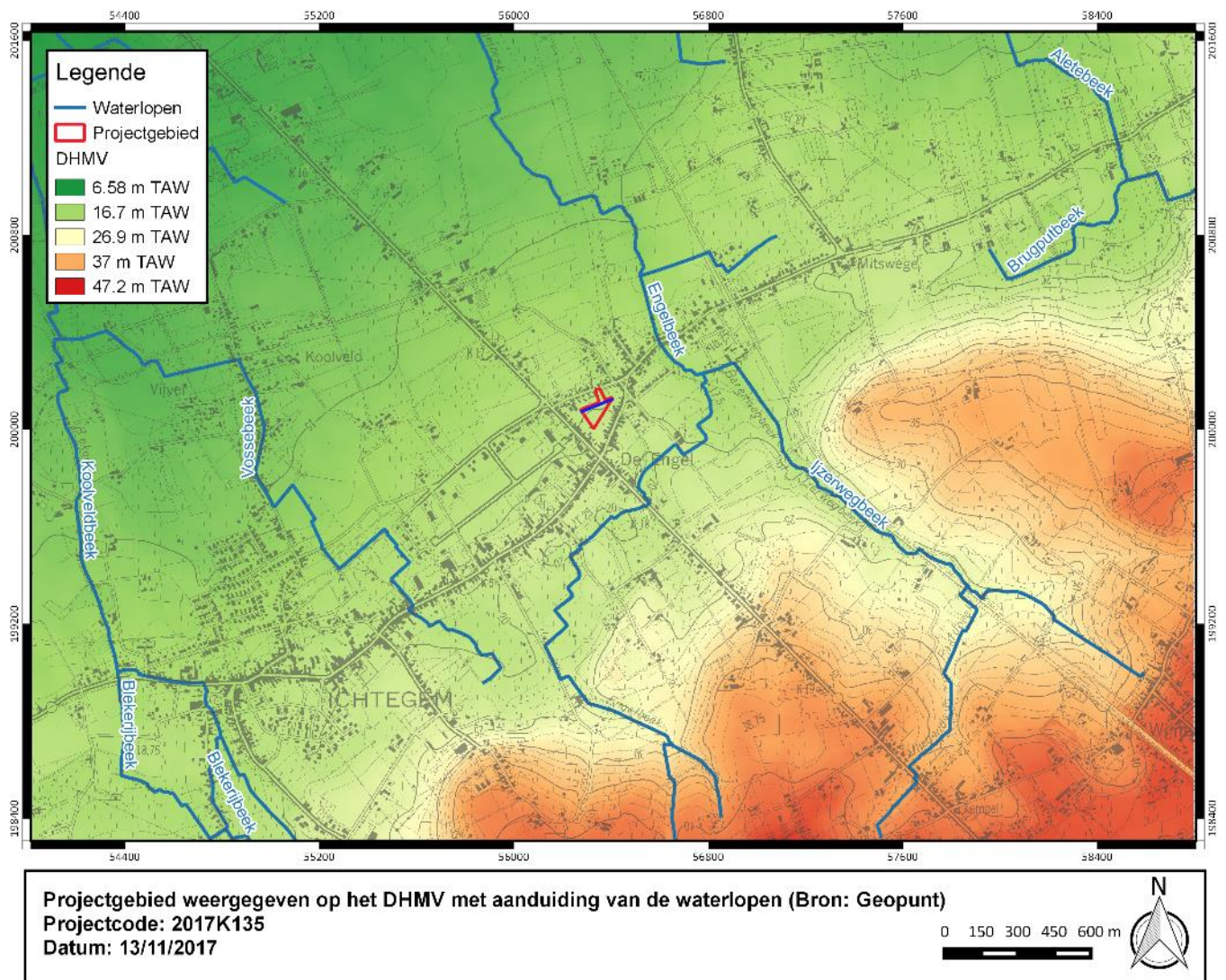
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 11: Hoogteverloop van het projectgebied (van west naar oost) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).

1.3.2.5 Hydrografie

Het projectgebied is gelegen in het IJzerbekken (deelbekken: Gistel-Ambacht). Ten oosten stroomt de Engelbeek en de IJzerwegbeek, ten westen stroomt de Vossebeek.

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

1.3.3 Gekende archeologische waarden

1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek

1.3.3.1.1 Historische achtergrond

In de nabije omgeving van het plangebied zijn een aantal archeologische vindplaatsen gekend. Ca. 600 meter ten zuidwesten van het onderzoeksterrein werden bij een opgraving Romeinse vondsten geattesteerd. De aangetroffen poel, karrensporen, paalsporen en greppels wijzen op een intens agrarisch gebruik van het terrein. (CAI 70312) Het landgebruik in de Romeinse periode in Ichtegem werd bevestigd door een aantal controles waarbij tevens aardewerk werd aangetroffen. (CAI 70313 & 70314) Slechts 300 meter ten zuidoosten van de onderzoekzone werd bij een controle van werken handgevormd aardewerk vastgesteld die tevens teruggaan tot de Romeinse periode. Aanvullend kwamen bij deze controle sporen aan het licht die terugklimmen tot de steentijd (enkele afslagen) en de Bronstijd (grafheuvel en grachtsegment). (CAI 70317)

De menselijke frequentie gedurende het Neolithicum wordt enigszins bevestigd door de toevalsvondst van een regelmatige kling nabij het koolveld. Overigens wijzen tal van luchtfotografische indicatoren op menselijke aanwezigheid gedurende de Bronstijd. In de omgeving van het onderzoeksterrein zijn een ruim aantal circulaire structuren waargenomen die kunnen wijzen op Bronstijd-grafcirkels.

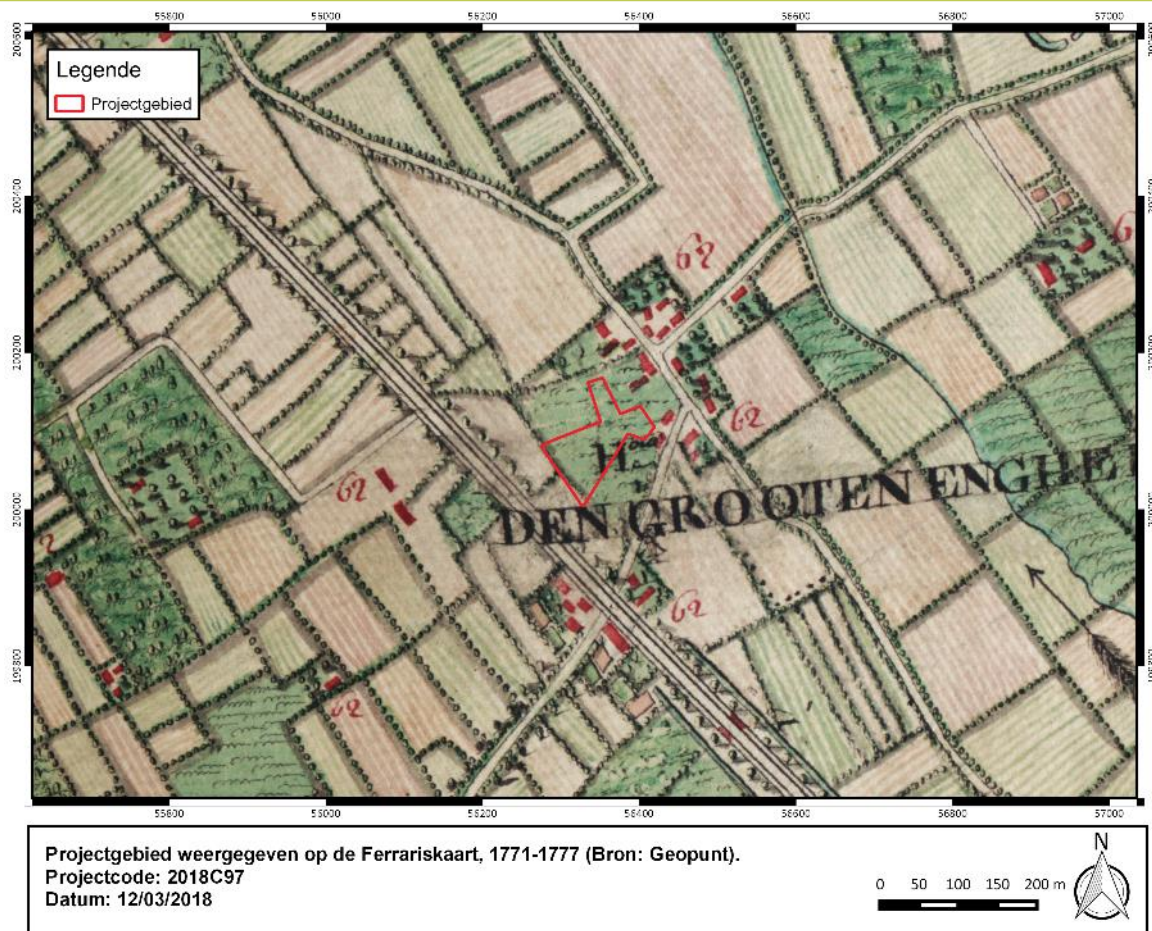
Indirecte indicaties voor de bewoning uit de vroege middeleeuwen zijn de Germaanse toponiemen (zogenaamde "gem-toponiemen", afgeleid van -ingaheim). De naamgeving van Ichtegem dateert wellicht uit de laat Merovingische en vroeg Karolingische periode (7de-8ste eeuw).

Historisch-cartografische indicatoren wijzen op verspreide hoevebouw in de omgeving van Ichtegem. Naast deze individuele kernen kwamen ook verschillende gehuchten voor, plaatsen waar doorgaans vrije burgers als kleine boeren en landarbeiders zich groepeerden om samen landbouw en ambachten te beoefenen. Sommige van deze gehuchten groeiden uit tot de kernen die tot vandaag gekend zijn, andere bleven beperkt tot een verzameling van enkele woningen.¹

1.3.3.1.2 Historische kaarten

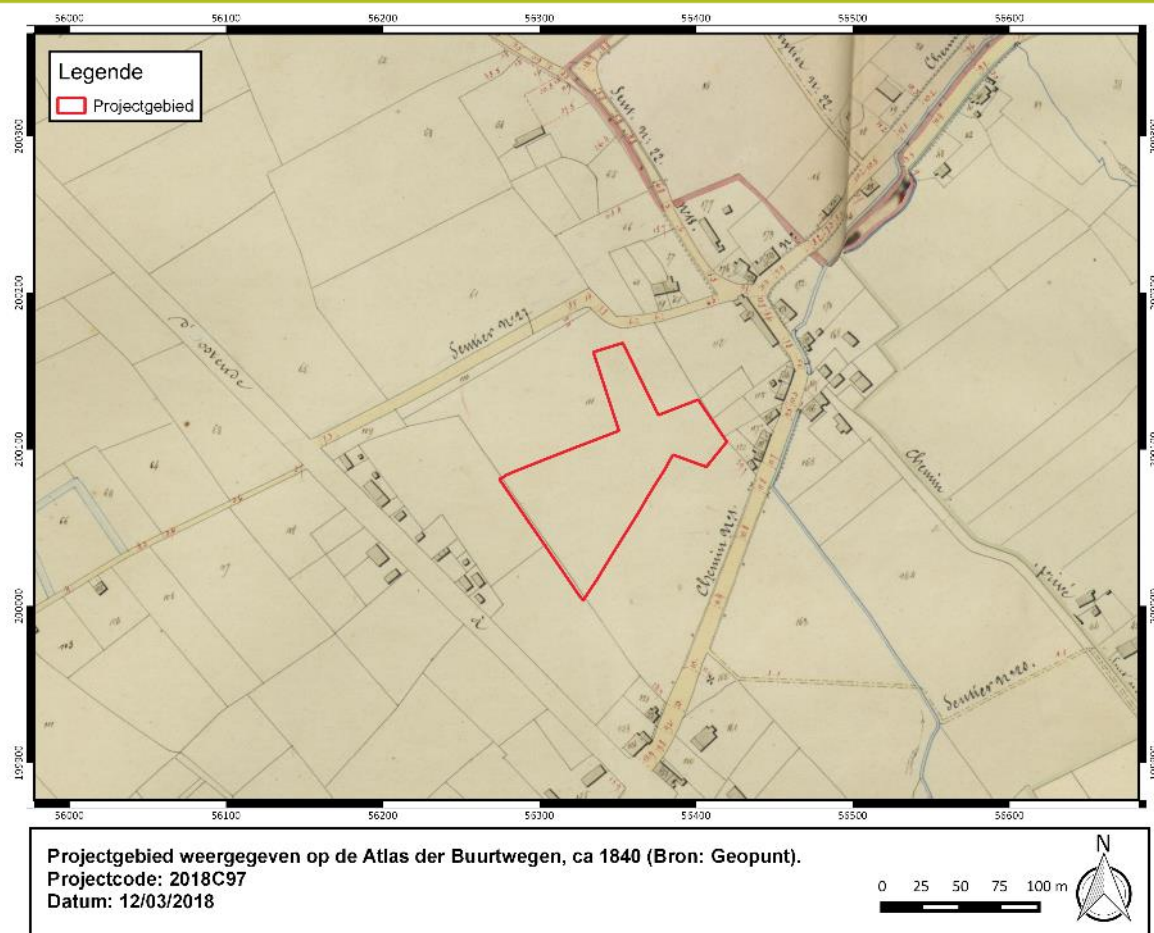
Op de Ferrariskaart staat het onderzoeksterrein quasi integraal gekarteerd als weideland. Het plangebied situeert zich ter hoogte van het gehucht Den Grooten Engel. Ten westen van het plangebied loopt een wegnis waarvan het verloop reeds veel gelijkenissen vertoont met dat van de huidige Oostendsesteenweg. Deze weg is aangelegd in de periode 1764-1775. Het initiatief ging uit van de stad Oostende, om een verbinding met het hinterland tot stand te brengen voor de vishandel. Op het gehucht Den Engel, bij het kruispunt met de Torhoutbaan, bevond zich een tolbareel om de weg te financieren. Op elke hoek van het kruispunt De Engel situeerde zich een herberg, waarvan er op heden twee bewaard zijn, m.n. beschermde herberg 'Den Engel' met jaarankers 1776 en de huidige herberg 'Den Engel' die van 1784 zou dateren.

¹ Inventaris Onroerend Erfgoed

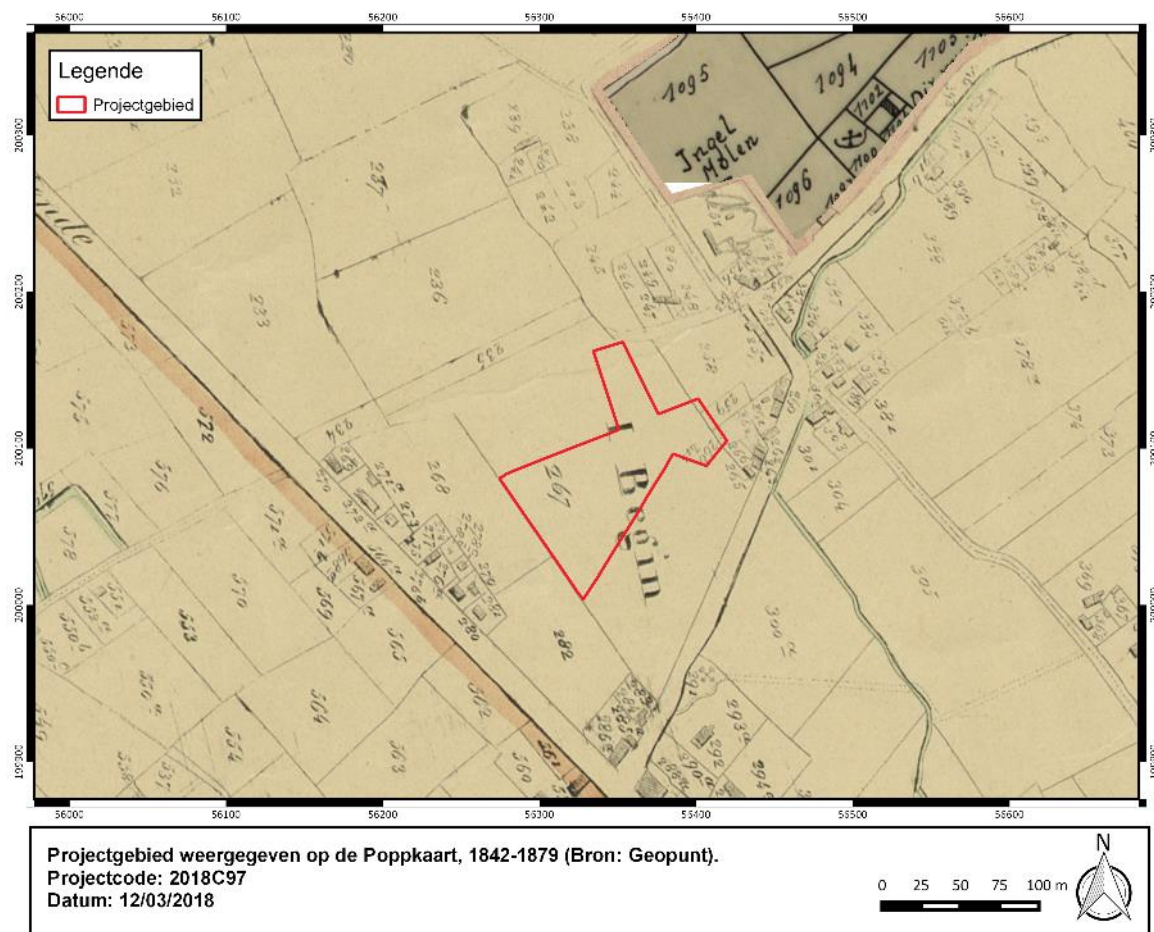

Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

De Atlas der Buurtwegen toont geen bebouwing binnen de contouren van het plangebied. Het onderzoeksterrein situeert zich binnen een open ruimte omsloten door de huidige Oostendsesteenweg, Oude Heirweg en Engelstraat. De Poppkaart toont een quasi gelijk beeld.

Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

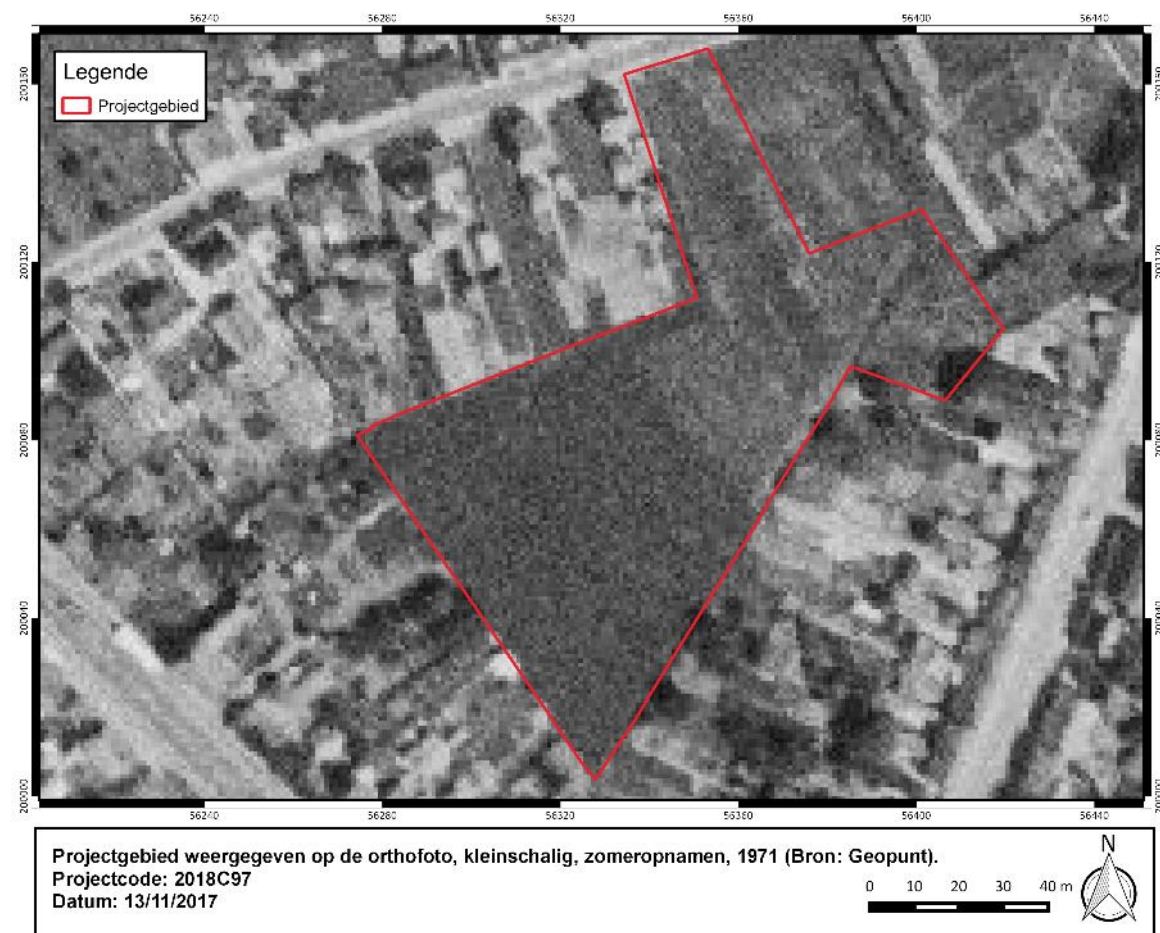
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.

Bron	Jaartal	Historische Situatie
Kaart van Ferraris	1771-1777	Weideland
Atlas der Buurtwegen	1843-1845	Geen bebouwing
Popp Kadasterkaarten	1842-1879	Geen bebouwing

1.3.3.1.3 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofoto-sequentie toont een duidelijke evolutie in het bodemgebruik gedurende de laatste decennia. Op de orthofoto van 1971 is er geen bebouwing waarneembaar binnen het plangebied. Vanaf de orthofoto van 2000-2003 situeert zich binnen het plangebied een rechthoekige bouwmasa met inrijlaan en bijhorende parkeergelegenheid. Dit bouwvolume is niet onderkelderd.

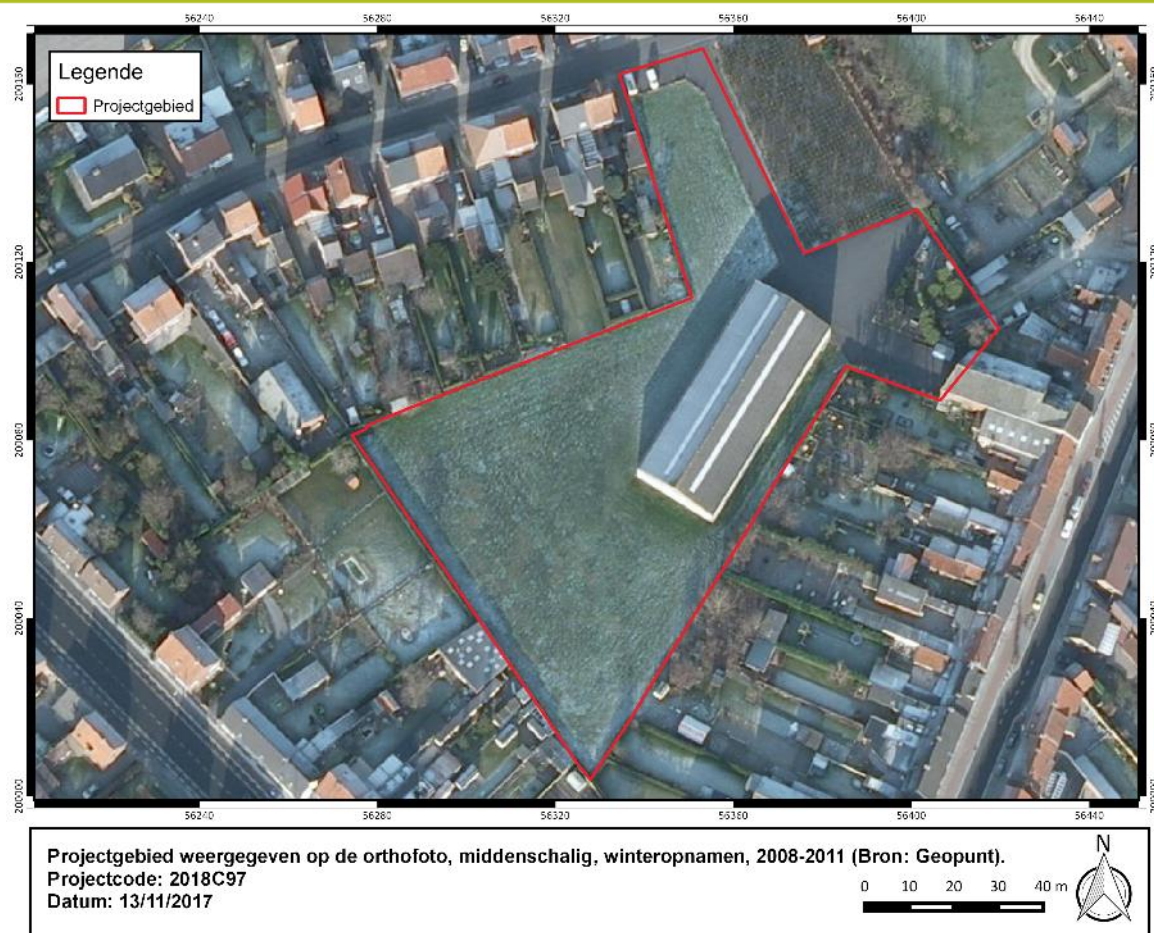
Figuur 16: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

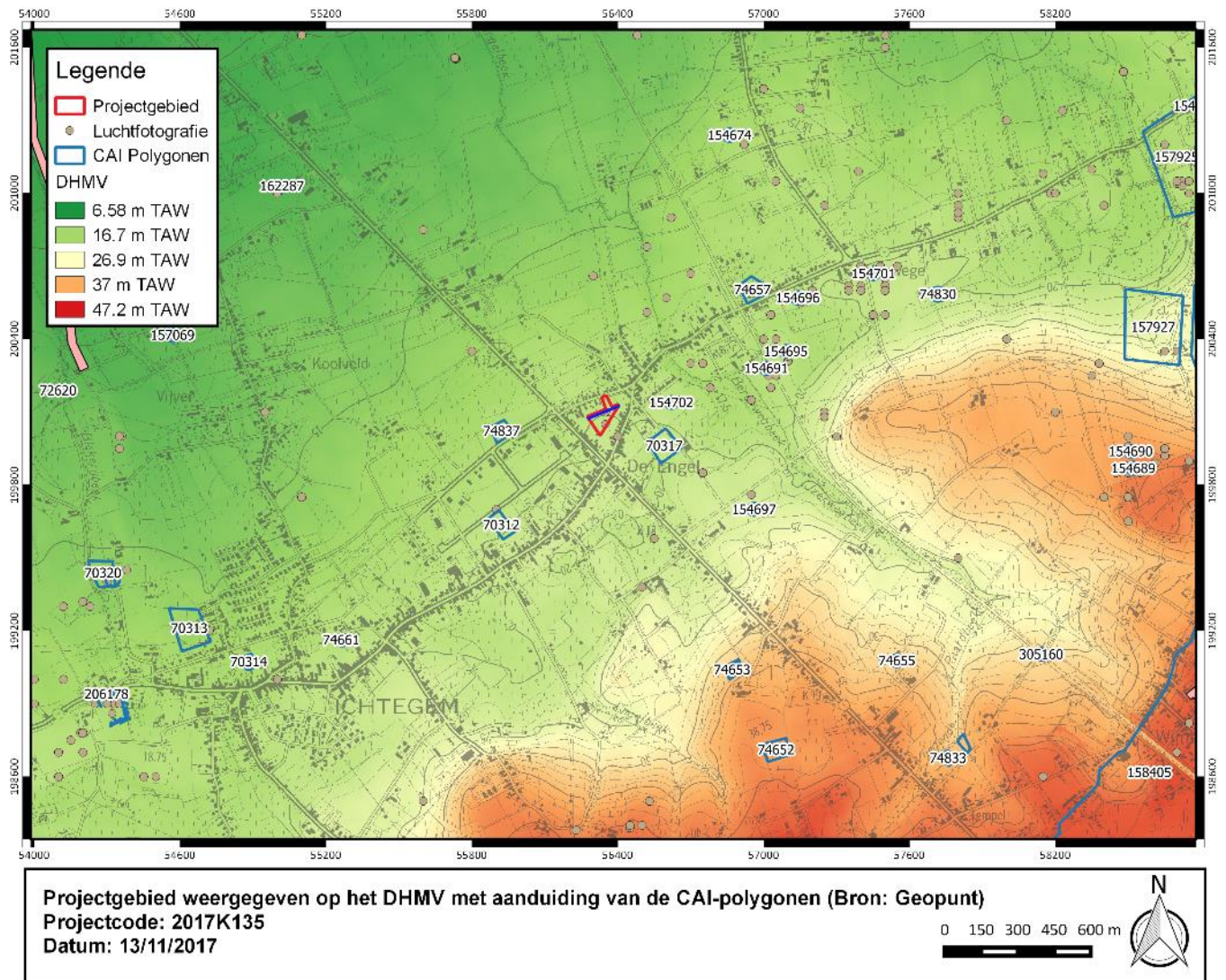
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt).

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2017 (Bron: Geopunt).

1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op het DHMV met aanduiding van de waterlopen (Bron: Geopunt).

Bekende Archeologische vindplaatsen

In de nabije omgeving van het plangebied zijn een aantal archeologische vindplaatsen gekend. Ca. 600 meter ten zuidwesten van het onderzoeksterrein werden bij een opgraving Romeinse vondsten geattesteerd. De aangetroffen poel, karrensporen, paalsporen en greppels wijzen op een intens agrarisch gebruik van het terrein. (CAI 70312) Het landgebruik in de Romeinse periode in Ichtegem werd bevestigd door een aantal controles waarbij tevens aardewerk werd aangetroffen. (CAI 70313 & 70314) Slechts 300 meter ten zuidoosten van de onderzoekzone werd bij een controle van werken handgevormd aardewerk vastgesteld die tevens teruggaan tot de Romeinse periode. Aanvullend kwamen bij deze controle sporen aan het licht die terugklimmen tot de steentijd (enkele afslagen) en de Bronstijd (grafheuvel en grachtsegment). (CAI 70317)

De menselijke frequentie gedurende het Neolithicum wordt enigszins bevestigd door de toevalsvondst van een regelmatige kling nabij het koolveld. Overigens wijzen tal van luchtfotografische indicatoren op menselijke aanwezigheid gedurende de Bronstijd. In de omgeving van het onderzoeksterrein zijn een ruim aantal circulaire structuren waargenomen die kunnen wijzen op Bronstijd-grafcirkels.

Tevens wijzen een ruim aantal historisch-cartografische indicatoren op laatmiddeleeuwse verspreide hoevebouw. Bij een controle van werken uit 1986 werd tevens laat-middeleeuws aardewerk gelokaliseerd op een mogelijke stortplaats of productieterrein van een pottenbakkersoven (CAI 305160)

70312	Opgraving (1992); NK: 15 meter Romeinse tijd: poel - een grote poel, karrensporen, greppels en paalsporen op een kleine oppervlakte; wijst op een intens agrarisch gebruik van het terrein. Weinig scherven, waarschijnlijk gaat het hier niet om bewoning; eerder landindeling, watervoorziening voor het vee en een veldschuur of een stal. Bron: Dewilde M. en Wyffels, F. 2004: Romeins in Ichtegem, in Jaarboek 2003, Spaenhiers, p.79-82.
70313	Controle van werken (2000); NK: 15 meter Midden-Romeinse tijd: greppels en kuilen houden verband met de agrarische uitbating van het terrein en suggereren in elk geval bewoning in de onmiddellijke omgeving. In enkele greppels en kuilen werd wat ceramiek gevonden. Het aangetroffen materiaal is vrij divers: doliumfragmenten, mortariumbodemscherf, Arras-aardewerk en kruikwaar. Het gros van het aardewerk bestaat uit lokaal kustaardewerk, waarbij veel scherven kamversiering hadden meegekregen. Bron: Dewilde M. en Wyffels, F. 2004: Romeins in Ichtegem, in Jaarboek 2003, Spaenhiers, p.79-82.
70314	Controle van werken (2003); NK: 15 meter Midden-Romeinse tijd: een grote kuil die uitwaaiert vanuit een centrale verdieping. In de vulling zat plaatselijk veel houtskool en huttenleem. Het schervenmateriaal is sterk gefragmenteerd. Bron: Dewilde M. en Wyffels, F. 2004: Romeins in Ichtegem, in Jaarboek 2003, Spaenhiers, p.79-82.

70317	Controle van werken (1996); NK: 15 meter Steentijd: enkele afslagen Bronstijd: grafheuvel - grachtsegment met gebogen tracé, wellicht van een grafcirkel Romeinse tijd: handgevormd aardewerk Bron: Dewilde M. en Wyffels, F. 2004: Romeins in Ichtegem, in Jaarboek 2003, Spaenhiers, p.79-82.
162287	Controle van werken (1998); NK: 250 meter Onbepaald: een zone met elkaar oversnijdende greppels en grachten; op luchtfoto zijn in dit gebied verschillende grote en kleine enclosures zichtbaar. Bron: Archief dossiers Yann Hollevoet 2e trimester 1998
305160	Controle van werken (1986); NK: 150 meter Late middeleeuwen: grijs aardewerk, roodgebakken aardewerk, en ander laatmiddeleeuws aardewerk - Mogelijk stortplaats of productieterrein van pottenbakkersoven. Bron: Cools, E. 1986: Prospecties en vondstmeldingen, Westvlaamse Archaeologica 2.3, 80.

Archeologische Indicatoren

Toevalsvondst

157069	Toevalsvondst; NK: 15 meter Neolithicum: een regelmatige kling Bron: Crombé, P. 1991: Ichtegem (W.-VI.), Archeologie 1990, 54.
--------	---

Historisch-cartografische en iconografische data

70320	Luchtfotografie; NK: 15 meter Bronstijd: grafcirkel – fotografisch getraceerd Bron: Dewilde M. en Wyffels, F. 2004: Romeins in Ichtegem, in Jaarboek 2003, Spaenhiers, p.79-82.
72620	Indicator cartografie; NK: 150 meter

	Onbepaald: hoeve - vervallen hofstede (grote hoeve, groter dan 15 ha). De vervallen woningen in Koekelare worden waarschijnlijk gecorreleerd aan relatief recente troebelen en de agrarische depressie. Bron: Casier, E. 1978-1979: Koekelare, een historisch-geografische benadering aan de hand van een landboek, verhandeling voorgelegd tot het behalen van de graad van licentiaat in de wetenschappen, vakgroep geografie.
74562	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74653	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74655	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74657	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74661	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74830	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74833	Indicator cartografie; NK: 15 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
74837	Indicator cartografie; NK: 150 meter Late middeleeuwen: site met walgracht
154674	Luchtfotografie; NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur
154689	Luchtfotografie; NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur
154690	Luchtfotografie; NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur
154691	Luchtfotografie; NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur
154695	Luchtfotografie; NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur
154696	Luchtfotografie; NK: 150 meter Onbepaald: circulaire structuur
154697	Luchtfotografie; NK: 150 meter

	Onbepaald: circulaire structuur
154701	Luchtfotografie; NK: 150 meter
	Onbepaald: circulaire structuur
154702	Luchtfotografie; NK: 150 meter
	Onbepaald: circulaire structuur
157925	Luchtfotografie; NK: 15 meter Metaaltijden: meerdere structuren - Een opduiking die mogelijk het restant is van een grafcirkel zonder gracht - Een cirkelvormige enclosure: mogelijk een klein grafmonumentje - een cirkelvormige enclosure - een rechthoekige enclosure – een vierkante enclosure Bronstijd: grafheuvel - 6 grafheuvels (zie CAI 154641, 154642, 154643, 154645, 154646, 154660) - 1 mogelijk langbed. Een moeilijke te interpreteren spoor: ook mogelijk grafheuvel - lineaire sporen die lijken aan te sluiten op twee van de grafcircels Onbepaald: - kuilenconcentratie, meerdere zones met vlekken/kuilen (o.a. een mogelijke waterput)- meervoudige of verplaatste enclosure of sporen van landbouwkundige aard? Nieuwe tijd: oude en recentere kavelstructuren, een wegtracé Bron: Bourgeois J. e.a. 2004, Inventarisatie van het archeologisch erfgoed van de gemeente Zedelgem op basis van luchtfotografisch onderzoek.
157927	Luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: greppel/gracht - een kuilenconcentratie en een opvallend ovaalvormig spoor
158405	Indicator cartografie; NK: 250 meter 18de eeuw: Slag bij Wijnendale - Strijdende partijen: Het Franse leger (o.l.v. graaf de la Motte, ca. 22000 manschappen) en het geallieerde leger (o.l.v. generaal Webb, ca. 10000 manschappen). De menselijke verliezen zijn aanzienlijk, aan beide zijden, maar vooral aan die van de Fransen. Na een kort, maar hevig gevecht van twee uur zijn 3 tot 4 000 Franse en Spaanse soldaten gesneuveld. Aan geallieerde zijde telt men 900 doden of gekwetsten. Bron: De Vriendt, B., Derde, W. & Carman, J. 2011: De inventarisatie van slagvelden van vóór WOI in Vlaanderen. Begeleidend rapport, onuitgegeven rapport, VIOE.
206178	Luchtfotografie; NK: 15 meter Onbepaald: kavelstructuren Bron: Luchtfotografisch archief van de Universiteit Gent - vakgroep Archeologie en Oude Geschiedenis van Europa.

1.3.3.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschalig, winteropnamen, 2016 t.a.v. het cultuurhistorisch kader (Bron: Geoportaal).

Binnen de contouren van het onderzoeksterrein zijn geen erfgoedwaarden gekend. In de nabije omgeving situeren zich desalniettemin een aantal bouwkundige erfgoedrelicten. Ten zuidoosten betreft het boerenarbeiderswoningen die teruggaan tot de 19de eeuw. Ten zuiden staat burgerhuis de Dageraad uit het interbellum. Ten westen situeren zich 3 dorpswoningen en 1 boerenwoningen die opklimmen tot het vierde kwart van de 19de eeuw – eerste kwart 20ste eeuw.²

² Geoportaal

1.4 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling aan de Oude Heirweg te Ichtegem. Het terrein is ca. 8628 m² groot en in gebruik als akker. De aanwezige bebouwing wordt in het kader van de geplande ontwikkeling gesloopt.

Het terrein is gelegen in de zandstreek buiten de Vlaamse Vallei, de ondergrond is opgebouwd uit eolische afzettingen van het Weichseliaan. De bodem bestaat uit matig droog zand. Een eventueel aanwezige podzol zal, vanwege het ploegen de voorbije decennia reeds opgeruimd zijn. Deze gegevens impliceren een éénduidige verticale stratigrafie waarbij eventueel aanwezige resten reeds zichtbaar zijn onder de bouwvoor.

Cartografisch bronmateriaal wijst op een grotendeels ruraal karakter van de planlocatie en de nabije omgeving. Op de Ferrariskaart is het plangebied ingekleurd als weidegrond. Ten oosten en ten zuiden is ietwat geconcentreerde bebouwing weergegeven. Het terrein is stelselmatig ingesloten door typische lintbebouwing langsheen de wegen. Vanaf het begin van deze eeuw is een loodsgebouw gesitueerd op de oostelijke helft van het terrein.

Op het plangebied of de directe omgeving zijn geen archeologisch waarden gekend. Gekende vindplaatsen in de omgeving van Ichtegem wijzen op een aanzienlijke menselijke aanwezigheid in de Romeinse periode. Cartografische indicatoren wijzen op de verspreide aanwezigheid van middeleeuwse hoeves met walgracht. Ook werden in de omgeving door middel van luchtfotografische prospectie enkele cirkelvormige structuren waargenomen waarvan aangenomen wordt dat het grafmonumenten uit de bronstijd betreft.

Concreet is er een vrij generieke verwachting inzake de aanwezigheid van archeologisch erfgoed, gekende vindplaatsen wijzen op een beduidende menselijke aanwezigheid tijdens de Romeinse periode. Er kan uitgegaan worden van een éénduidige verticale stratigrafie waarbij eventueel aanwezige resten zichtbaar zijn onder de bouwvoor. De meest geschikte onderzoeksmethode met betrekking tot het terrein aan de Oude Heirweg de Ichtegem is een proefsleuvenonderzoek.

1.4.1.1 Interpretatie van aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed

Het bureauonderzoek heeft tot op heden geen argumenten aan het licht gebracht waardoor uitgegaan kan worden van een situatie waarbij het terrein vrij is van archeologisch erfgoed. Mogelijk heeft de aanwezige bebouwing het bodemarchief aangetast. Dit kan echter niet aangenomen worden en dient geëvalueerd te worden tijdens het proefsleuvenonderzoek.

Deel 2: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

Deel 3: Bijlagen

Projectcode	2017K135
Onderwerp	Ichtegem Oude Heirweg
Plannummer	1
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/11/2017

Plannummer	2
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/11/2017

Plannummer	3
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Verkavelingsplan
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	4
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/11/2017

Plannummer	5
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Traditionele Landschappen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/11/2017

Plannummer	6
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Tertiair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/11/2017

Plannummer	7
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Quartair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/11/2017

Plannummer	8
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/11/2017

Plannummer	9
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Potentiële bodemerosie
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/11/2017

Plannummer	10
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/11/2017

Plannummer	11
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Hoogteverloop
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/11/2017

Plannummer	12
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Waterlopen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/11/2017

Plannummer	13
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Ferraris
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1771-1777

Plannummer	14
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Ca. 1840

Plannummer	15
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Poppkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1842-1879

Plannummer	16
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1971

Plannummer	17
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1979-1990

Plannummer	18
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2000-2003

Plannummer	19
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2008-2011

Plannummer	20
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksterrein
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016

Plannummer	21
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	CAI
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	13/11/2017

Plannummer	22
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Cultuurhistorisch kader
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2016